

УДК 811.134.2

Жох І. П.

ЕМОТИВНІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ CORAZÓN В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Стаття розглядає емоції в широкому розумінні та емотивність у мові. Подається класифікація емоцій і фразеологічних одиниць. Проведено аналіз фразеологічних одиниць із соматичним компонентом corazón відповідно до присутності певної емоції.
Ключові слова: фразеологічна одиниця, емоція, соматичний компонент, corazón, емотивна лексика.

Жох И. П. Эмотивные фразеологические единицы с компонентом corazón в испанском языке. – Статья.
Статья рассматривает эмоции в широком смысле и эмотивность в языке. Подается классификация эмоций и фразеологических единиц. Проведен анализ фразеологических единиц с соматическим компонентом corazón согласно наличию определенной эмоции.
Ключевые слова: фразеологическая единица, эмоция, соматический компонент, corazón, эмотивная лексика.

Zhokh I. P. Emotive phraseological units with component corazón in Spanish. – Article.
The article examines the emotions of a general nature and emotivity in the language. There are presented classification of emotions and phraseological units. It's also made an analysis of somatic phraseological units with corazón component according to the presence of certain emotions.
Key words: phraseological unit, emotion, somatic component, corazón, emotive vocabulary.

Мова є нерозривно пов'язаною з культурою та етносом певного народу. Розглядати її окремо від цих категорій неможливо. А отже, носій певної мови одночасно є носієм певних культурних традицій, певного менталітету, які є притаманними лише окремо взятому народу.

Багато лексем мають національну маркованість. У процесі переосмислення подійно-предметної дійсності, здійснюючи асоціативний ряд та надаючи подіям і предметам нових семантичних ознак, номінуючи їх вторинно, народ створює притаманну йому концептуально-мовну картину світу.

Мова в цілому та окремі висловлювання відображають систему понять про реалії навколишнього світу, реакцію на ці реалії та ставлення до них, тобто емоції у щодо тих чи інших реалій. А якщо говорити про фразеологічні одиниці, то вони є тим мовним засобом, у якому чи не в найбільшій кількості містяться ментальні й національні вираження емоцій щодо певних реалій. Отже, бачимо, що фразеологічні одиниці є найбільш наповненими певними знаками-референціями та реакцією мовця.

Дослідження фразеологічних одиниць дозволяє глибше зрозуміти менталітет народу, його світобачення, мовну картину, а також побачити деякі причинно-наслідкові зв'язки в певних висловлюваннях. Таке дослідження дозволяє побачити вплив історичних подій, традицій, релігії та географічного положення на структуру й зміст фразеологічних одиниць.

Мета статті – здійснити аналіз фразеологічних одиниць із соматичним компонентом *corazón*.

У галузі фразеології працювало багато вчених, тому є багато підходів і визначень. Ми поспілкувалися працями Н. Амосова, В. Жукова,

В. Архангельського, Н. Шанського. Дослідженнями фразеології, зокрема в іспаністиці, займалися Г. Корреас, Р. Кабальєро, Х. Мір-і-Ногера, М. Молінер, М. Секо, Х. Рамос, О. Андрес, Р. Гурільйо, І. Пенадес Мартінес, А. Памієс Бертран, Монторо дель Арко Е. [16; 17; 19; 21] та інші. Як бачимо, оскільки фразеологічні одиниці викликали та продовжують викликати інтерес у великій кількості науковців, то й визначень і підходів до їх аналізу багато. Тому спочатку важливо показати схему виділення фразеологічних одиниць.

Під час виокремлення фразеологічних одиниць ми будемо використовувати семантично-прагматичну класифікацію Г. Войтака. Науковець виділяє такі види фразеологізмів: 1) ідіоматичні фразеологічні одиниці, де цілісне значення частково вмотивоване значенням компонентів; 2) повністю ідіоматичні фразеологічні одиниці, де цілісне значення вмотивоване значенням компонентів; 3) ідіоматично прозорі фразеологічні одиниці, де тип фраз створюється реалізацією зв'язаних значень слів; 4) ідіоматично непрозорі фразеологічні одиниці, у яких цілісне значення не вмотивоване значенням компонентів та які найчастіше створюються шляхом алітерації; 5) неідіоматичні фразеологічні одиниці, де дієслово є в нелексикалізованій конструкції [21]. Отже, можливість фразеологічних одиниць викликати асоціацію з їхніми компонентами залежить від ступеня семантичної прозорості.

Часто певний об'єкт несе символічне навантаження. Найкраще його видно у фразеологічних одиницях. Бачимо, що *corazón* акумулює в собі емоційне ставлення мовця до адресата та висловлення своїх почуттів до певних подій або явищ. Також у фразеологічних одиницях збирається досвід багатьох поколінь, світобачення, пов'язане

з різними сферами, зокрема духовною, матеріальною та культурною.

Нерідко один і той же предмет дійсності або соматичний компонент має різне значення, символіку, а отже, викликає різні почуття.

Вираження емоцій відбувається на всіх рівнях, зокрема, воно може бути здійснене невербальними засобами (такими як жести чи міміка), інтонацією (наприклад, акцентним ладом, темпом чи ритмом), вербальними засобами. У статті ми розглянемо вираження емоцій вербальними засобами, а саме фразеологічними одиницями. На думку багатьох мовознавців, фразеологія є найбільш конденсованим вмістилищем емоційного вираження висловлювання.

Емотивність розглянемо з погляду В.І. Шаховського, який показує широке й вузьке розуміння емотивності. У широкому розумінні емотивність можна пояснити як усю категорію мовних засобів, які слугують для вираження емоцій [14]. Емотивне ж значення В.І. Шаховський визначає як єдину структуру, у якій є сема емотивності тієї чи іншої категорії, тобто це значення, у якому виражено емотивний зміст. В.І. Шаховський до поняття емотивності включає також денотативне значення емоції та конотативний компонент значення [15].

Фразеологічні одиниці за наявним компонентом можна поділити на такі групи: 1) із соматичним компонентом; 2) з компонентом явища природи; 3) з найменуванням емоцій; 4) з компонентом ужиткових речей; 5) з міфологічним компонентом (тобто сферою надприродного). Більшість лексем, які входять до складу фразеологічних одиниць, відносяться до найдавніших пластів мови, а отже, чим старшим є слово, тим ширшою є його семантична структура.

Вибірку для дослідження фразеологічних одиниць із соматичним компонентом *corazón* ми проводили за наявністю в ній певної емоції.

Спочатку варто надати визначення емоцій та їх класифікацію. Існує багато досліджень, а отже, і дефініцій емоцій. Є науковці, які зупиняються на поділі емоцій на позитивні й негативні, є такі, які виділяють лише дві базові емоції. Звичайно, є й ширші та повніші класифікації, які налічують навіть до двадцяти емоцій. Щодо самої дефініції емоцій, то вони характеризуються як відносно короткочасні душевні переживання, які надають ситуативне ставлення людини до навколишнього світу й самої себе. Саме в емоціях відображено переживання, які виражають ступінь задоволення або незадоволення потреб людини. На основі емоцій можна говорити про те, що на цей момент найбільше хвилює людину, що для неї є найбільш важливим [6].

У своєму дослідженні ми користуємося визначенням і поділом емоцій, розробленим К.Е. Изардом, який виділяє десять базових емоцій, серед яких є інтерес, радість, здивування, гнів, відраза, презирство, страх, сором, сум і провина [6]. З них

ми виділили емоції з позитивним навантаженням (інтерес, радість, здивування) та з негативним навантаженням (гнів, відраза, презирство, страх, сором, сум і провина).

Розглянемо детальніше фразеологічні одиниці із соматичним компонентом *corazón*.

Ми розділили їх на два великі пласти з позитивним і негативним забарвленням. Так, до фразеологічних одиниць із позитивним забарвленням ми віднесемо ті, які позначають емоції інтересу, радості та здивування. Спочатку розглянемо ті фразеологізми, які позначають емоцію *interés*, а саме:

Poner en su corazón, en el corazón de alguno – ‘зворушити чи зацікавити когось’.

Venir en corazón – ‘зацікавитись чимось, сильно забажати’.

Meter el corazón – ‘демонстративно показувати свої захоплення’.

Irse la boca adonde esta el corazón – ‘підтримувати захоплення до чогось, спиратися на бажання’.

З наведених прикладів бачимо, що соматичний компонент *corazón* виступає вмістилищем для певної емоції або є певним рухом, як правило, вгору чи вперед. Також слід зазначити, що такі фразеологічні одиниці є емотивованими, оскільки часто емоція спочатку виникає на фізичному рівні, тобто у відчуттях у тілі, і лише потім вона вербалізується.

Емоцію *padocmi* виражають такі приклади:

De corazón – (букв. «від серця») ‘щиро, відверто’.

Hombre de corazón – (букв. «людина серця») ‘радісна людина’.

Tener el corazón en los labios – (букв. «мати серце в губах») ‘бути щирим і відвертим’.

Tener de/en corazón; de memoria – (букв. «мати в серці») ‘бути талановитим/мати хорошу пам’ять’.

El corazón no es traidor – (букв. «серце не є зрадником») ‘вірний друг чи вірний сам собі’.

Salir a uno alguna cosa del corazón – (букв. «виходити із серця») ‘бути дуже відвертим’.

Hacer de tripas corazón – (букв. «робити з живота серце») ‘збиратися з мужністю’.

Buen corazón quebranta mala ventura – (букв. «хороше серце охороняє від поганої пригоди») ‘виконувати обіцяне/знімати із себе вантаж обіцяного’.

De la abundancia del corazón habla la boca – (букв. «від надлишку серця говорить рот») ‘бути переповненим радістю’.

No dice mas la lengua que lo que siente el corazón – (букв. «язик не говорить більше, ніж відчуває серце») ‘говорити з глибини серця’.

Abrir el corazón d alguno – (букв. «відкрити комусь серце») ‘відкритися комусь’.

Arrancarsele el corazón a alguno – (букв. «притягнути комусь серце») ‘відчувати симпатію до когось’.

Cobrar/crecer, corazón – (букв. «вирости серце») ‘зібратися з мужністю’.

Як бачимо, *corazón* (тобто «серце») є вмістилищем не лише для інтересу, а й для радості. Коли людина має позитивні емоції, то не боїться бути відвертою та відкривати своє серце, тобто бути тією чи іншою мірою вразливою. Також із проаналізованих фразеологічних одиниць з'ясовуємо, що відсутня емоція здивування.

Перейдемо до фразеологічних одиниць з емоціями з негативною конотацією. Як і в попередніх дослідженнях, ми їх виділили значно більше. Переконаємося, що в мові набагато більше таких фразеологізмів, які позначають негативні емоції. Так, для позначення *гніву* ми виділили такий приклад: *tener callo en el corazón* – «мати осколок у серці».

Як бачимо, наявність неприродного й неприємного предмета показує гнів. Що й можна пояснити цілком природною реакцією. Оскільки часто першою реакцією на напад або якусь небезпеку є гнів. Отже, те, що заважає серцю, а отже – і людині, викликає гнів.

Щодо емоції *презирства* ми виділили такі фразеологізми:

Un corazón contento es un festin continuado – «розумна людина міняє свою думку, а дурень ніколи».

Mas vale vergüenza en cara que mancilia en corazón – «краще сором сповіді, ніж муки сумління».

De qu lloras, corazón de mantequilla – «показувати фальшиві страждання».

Отже, те, що тане, як масло, не може слугувати матеріалом для будівництва, тому й емоцію презирства виражає «масляне серце».

Страх відображають такі фразеологічні одиниці:

Tal hora el corazón brama, aunque la lengua calla – (букв. «в годину, коли серце шумить, язик мовчить») «іноді краще мовчати та не показувати свої почуття».

Sacar el alma/el corazón/los tutanos/las tripas/las entrañas a alguno – (букв. «діставати душу/серце») «відбирати щось цінне, шкодити».

Helarse a uno el corazón – (букв. «серце замерзає») «завмерти від страху».

Salto de corazón – (букв. «стрибок серця») «мати недобре передчуття».

Dar, decir, anunciar el corazón a alguno – (букв. «давати, оголошувати комусь серце») «мати погане передчуття».

Отже, рух назовні або втрата серця висловлюють страх. Звичайно, неможливо жити без серця, і в постійному страху жити неможливо. Таким чином, показано всю глибину цієї емоції.

Щодо емоції *суму* ми виділили такі фразеологічні одиниці:

Arrancar el alma, el corazón, las entranas – «бути переповненим горем».

Si el corazón fuera de acero, no le venciera el dinero – «хто недоречно спішить розбагатіти, приходиться до суму».

Ensancha el corazón – «утішати когось».

No caber el corazón en el pecho – «бути дуже стурбованим» (через горе, сум або злість).

Cubrirse a uno el corazón – «дуже засмучений».

Caérsele a uno las alas del corazón – «бути дуже розчарованим».

Clavar a uno en el corazón alguna cosa – «засмутити, зазнати болю».

Як бачимо, неприємні відчуття або втрата вказують на сум.

Під час дослідження ми виділили лише одну фразеологічну одиницю, яка виражає *провину*: *atravesar el corazón* – «зворушити, змусити співчувати». Отже, рух проходження через серце викликає відчуття провини.

Підсумовуючи, варто сказати, що наведено фразеологізми з такими негативними емоціями, як гнів, презирство, страх, сум і провина, проте не сказано про фразеологічні одиниці з емоцією сорому й відрази. Найчисленнішою серед негативно забарвлених емоцій є група фразеологізмів, які відображають емоцію суму.

Таким чином, соматичний компонент *corazón* присутній як у позитивно, так і негативно забарвлених фразеологічних одиницях. Однак потрібно зауважити, що хоч у загальній кількості найбільше фразеологічних одиниць із негативною конотацією, найбільшою є група, яка виражає емоцію радості. Таке дослідження може бути використане для подальшого аналізу фразеологічних одиниць за емотивною ознакою, а також для вивчення фразеології, у курсі перекладу.

Література

1. Алефіренко М. Теоретичні питання фразеології / М. Алефіренко. – Х. : Вища школа, 1987. – 136 с.
2. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики / А. Вежбицкая. – Пер. с англ. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 272 с.
3. Вольф Е. Функциональная семантика оценки / Е. Вольф. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 289 с.
4. Жаботинская С. Концептуальный анализ языка: фреймвые сети / С. Жаботинская // Мова : зб. наук. праць. – О. : Одеський нац. ун-т, 2003. – С. 1–26.
5. Загнітко А. Сучасні лінгвістичні теорії / А. Загнітко. – Донецьк : Донецький нац. ун-т, 2006. – 338 с.
6. Изард К. Психология эмоций / К. Изард. – СПб. : Питер, 2000. – 464 с.
7. Калимуллина Л. Семантическое поле эмотивности в русском языке: диахронический аспект (с привлечением материала славянских языков) : [монография] / Л. Калимуллина. – Уфа : РИО БашГУ, 2006. – 344 с.

8. Квасюк И. Категория эмотивности и ее лексикографическая репрезентация (на материале английского языка) / И. Квасюк // Сборник научных трудов МГПИИЯ. – Вып. 199. – М., 1982. – С. 11–22.
9. Кожина М. О языковой и речевой экспрессии и ее экстралингвистическом обосновании / М. Кожина // Проблемы экспрессивной стилистики : межвуз. сб. науч. трудов / под ред. Т. Хазагерова. – Ростов-на-Дону : Изд-во Ростовского ун-та, 1987. – С. 117–126.
10. Косицына И. Лексико-семантическое поле «положительные эмоции» в английском языке. Текстцентрический подход : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / И. Косицына ; Московский пед. гос. ун-т. – М. : РГБ, 2005. – 195 с.
11. Курчаткина Н. Фразеология испанского языка / Н. Курчаткина, А. Супрун. – М. : Высшая школа, 1981. – 272 с.
12. Літвінчук І. Прагматика емотивного тексту : автореф. дис. ... канд. філолог. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / І. Літвінчук ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2000. – 17 с.
13. Левченко О. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект : [монографія] / О. Левченко. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 243 с.
14. Шаховский В. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. Шаховский. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1987. – 190 с.
15. Шаховский В. Лингвистическая теория эмоций : [монография] / В. Шаховский. – М. : Гнозис, 2008. – 416 с.
16. Corpas Pastor G. Las lenguas de Europa: Estudios de fraseología, fraseografía y traducción / G. Corpas Pastor. – Granada : Comares, 2000. – 260 p.
17. García-Page Sánchez M. Introducción a la fraseología española: estudio de las locuciones / M. García-Page Sánchez. – Barcelona : Anthropos, 2008. – 184 p.
18. Montoro del Arco E. Teoría fraseológica de las locuciones particulares. Las locuciones prepositivas, conjuntivas y marcadoras en español / E. Montoro del Arco. – Frankfurt am Main : Peter Lang, 2006. – 300 p.
19. Penadés Martínez I. La hiponimia en las unidades fraseológicas / I. Penadés Martínez. – Cádiz : Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz, 2000. – 206 p.
20. Seco M. Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles / M. Seco, O. Andrés, G. Ramos. – Madrid : Santillana Ediciones Generales, S.L., 2005. – 359 p.
21. Wotjak G. Las lenguas, ventanas que dan al mundo: el léxico como encrucijada entre morfosintaxis y cognición: aspectos semánticos y pragmáticos en perspectiva intra e interlingüística / G. Wotjak. – Salamanca : Ediciones Universidad de Salamanca, 2006. – 176 p.